

1944

Vyhnání V době, kdy SS vyhánějí Sidonii Nádhernou ze zámku a z parku, se na všech frontách hroubí vojenská převaha německé branné moci. – V protektorátu jedna zvláštní zpráva Pozemkového úřadu s hlubokým uspokojením konstatuje, že vyhnáním 8 619 rodin či 30 986 osob ze 144 obcí a osad „bylo nařízené vysídlení celého vojenského cvičiště SS Böhmen provedeno hladce, dle plánu a vždy bez výjimky včas. Nenastal případ, kdy by byl narušen veřejný klid, bezpečnost a pořádek.“ – Ještě téhož roku dolehl útěk a vyhánění na německé rodiny ve Východních Prusích.

- [93] Sidonie Nádherná; Vrchotovy Janovice, Václavu Wagnerovi
[Praha]
Dopis 1. 1. 1944

Vážený, milý pane doktore!

Oba Vaše milé dopisy jsem obdržela současně a ze srdce Vám přeji v tomto nastávajícím osudovém roce nejčistší krásu. Mohl by rozhodnout nejenom o osudu mém osobním, ale i nás všech, o osudu celého světa. Zcela bezpečně se mi zdá, že bude dosaženo vrcholu něčeho, co tu dosud

nebylo. I když není pochyb o výsledku, mám z tohoto roku obavy. Kdyby tak bylo možné mu uniknout. Uniknout jako svědek ničení, uniknout krvavému moři. Co zůstane? Kdo zůstane? Co stvořila staletí, co jsme milovali a ctili, co nám bylo impulsem k životu, toho se musíme navždy zříci? Nebude až do posledního vydechnutí krváčet srdce, nám, již jsme byli svědky takových hrůz? Každý krok klopytne o trosky. Celosvětový lán zničené krásy, snů, srdcí – jaká to hrůzná cena za vykoupení.

O půlnoci jsem poslouchala zbožné modlitby. V odpověď na mé myšlenky kazatel řekl: „Neboj se.“ Pak, v první hodině nového roku, zazněla Beethovenova IX. a s radostnou euforií chóru v uších – Radosti, ty jiskro boží – jsem šla spát. „Hvězd kde žárný stan, dobrý Otec zří z mlh clony“ – jaká to nadpozemská hudba.

Co se Janovic týče, doufejme, že to nebude můj rozsudek smrti. Všechno snesu, jen ne provždy nenávratnou zkázu jejich krásy. Janovice se mnou srostly, je to krev mé krve, my jedno jsme, zničit je znamená zničit i mne. Velice lituji hraběte Kinského a nebohého Chlumce, ten však nebyl náplní jeho života, jako je toto místo náplní života mého. Neboť nemám nic než je.

Až se zase něco doslechnu, dám vědět. Odpusťte ten ponurý dopis, ale chmurnější Nový rok ještě nikdy nebyl.

S přáním všeho nejlepšího a s mnoha pozdravy

Vaše upřímná Sidonie Nádherná

[Připsáno na okraj: Od Koreckého („s chotí“ – jak konvenční!) přišly pozdravy k Novému roku.]

- [94] Sidonie Nádherná [Vrchotovy Janovice] Václavu Wagnerovi
[Praha]
Korespondenční lístek 8. 1. 1944

Vážený pane doktore,

Na Památkový úřad Karmelitská Vám posílám jeden důležitý dopis, protože ranní poštu možná doma nedostanete a věc *velice spěchá*. Zároveň Vám jej však zasílám i na adresu Vašeho bydliště, pokud byste v pondělí snad zůstal doma... Se srdečným pozdravem Vaše

Sidonie Nádherná

- [95] Sidonie Nádherná [Vrchotovy Janovice] Václavu Wagnerovi
[Praha]
Dopis 8. 1. 1944

Vážený milý pane doktore!

Do konce února musí veškeré obyvatelstvo opustit Janovice, stejně tak bude evakuován poplužní dvůr, má sem přijít tanková divize. (Na vojenském cvičišti jsou totálně rozstřílené vesnice, přes bývalé domy přejíždějí tanky.) Co se stane se zámkem, parkem, mi ještě neřekli. K tomu mi dnes nucená správa píše, že mi voračický dvorec nepředá, byl to můj poslední paprsek naděje. K dnešnímu dni mne také opustil můj zahradník, každý se samozřejmě snaží včas uchytit někde jinde.

Ale nechci si Vám stěžovat. Stejně se mi nedostává slov.

Jen toto jsem chtěla sdělit: Věci se chtějí ujmout vyšší důstojníci Reichswehru v Budějovicích (známí jedné sestřenice z Tábora), chtějí si vyjednat přijetí v Benešově, a kromě toho má být odeslána suplika Vůdcově prezidiální kanceláři, k rukám říšského ministra Meissnera, který zaručí

postoupení žádosti instanci nejvyšší. Jsou toho názoru, že rozhodujícím faktorem by snad mohlo být odvolání na Elsu Bruckmannovou. Bylo by ale dobré přiložit dobrozdání Památkového úřadu. Bylo by možné, abyste mi obratem poslal opis dobrozdání, které jste zhotovil pro SS? Přiložila bych i to od prof. Paschera. Prosím pokud možno hned, protože žádost má odejít v nejbližších dnech.

Všechno milé a dobré od Vaší upřímně oddané

Sidonie Nádherné

Čekám okamžitou odpověď obratem!!

- [96] Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra se sídlem v Benešově, t. č. v Čerčanech, ministerstvu vnitra, Praha
Dopis 10. 1. 1944 [Státní ústřední archiv v Praze]

„Zvláštní zpráva“ zachycuje podrobnosti „předání území cvičiště, III. zóna, posádkové správě SS“. Dr. Šrajger opět detailně líčí podrobnosti předání klíčů, kontroly domů, jejich prostředků k vytápění a osvětlení, neboť to, co je v důsledku užití ostré munice vydáno na území cvičiště napospas úplnému zničení, musí být ničeno aspoň v řádném, čistém stavu: „Během minulého týdne byla Pozemkovým úřadem pro Čechy a Moravu a přesídlovací kanceláří předána pos. správě SS Benešov k rozhodnému dni 31. 12. 1943 zóna III voj. cv. Böhmen.“ Převzetí už neprováděli hlavní představitelé jednotlivých úřadů a pracovišť. Přítomni byli tajemník Prokůpek (Pozemkový úřad), Dr. Šrajger (přesídlovací kancelář), rottenführer SS Dr. Lösch (posádková správa SS).

„Prohlídce nebyl podroben objekt zámku Konopiště, protože týž převzalo s předstihem velitelství posádkové správy SS. [...] Levé křídlo zámku Tloskov dosud obývá rodina Daňků von Esse. Byly prohlédnuty vyklizené části zámku. Bylo zjištěno, že kamna zůstala na místě, osvětlovací tělesa byla až na malé výjimky odstraněna.

Přízemní partie vyklizeného traktu nalézají se dosud v nečistém stavu. Paní Daněk von Esse na to byla upozorněna a slíbila, že dá místnosti ještě uklidit. Klíče od zámku předá správce objektu po jeho úplném vyklizení posádkové správě SS Benešov. Poznamenáváme, že se jedná o říšskoněmeckého státního příslušníka, který tudíž nespadá do působnosti přesídlovací kanceláře.“

[97] Sidonie Nádherná [Vrchotovy Janovice] Václavu Wagnerovi
Dopis 13. 1. 1944

Vážení, milý pane doktore,

jaké je to smutné překvapení, že Vás stále ještě souží ta ruka, zatímco já jsem měla za to, že jste už dávno zdráv; bral jste to tehdy tak zlehka a statečně, pravděpodobně Vás to už tehdy silně bolelo. A že jste dokonce musel do sanatoria! A útěchou není ani to, že jste si tam odpočinul a duchovně se zabýval svými knihami – neboť píšete, že ošetřování bylo velice bolestivé a že jste se necítil dobře. Nyní pravděpodobně zůstanete několik dní v klidu doma, doufejme, že za Vámi přijdou nějaké návštěvy. Je dojemné, že jste ze sanat. jel rovnou do úřadu, a mockrát Vám děkuji. Ale bohužel to není to dobrozdání, které jsem potřebovala. Protože tento mně adresovaný posudek samozřejmě mám a už jsem ho k tomu dopisu přiložila, čekala jsem jen na to dobrozdání, které od Vás svého času požadoval Mikesch pro SS a které neznám, jen jsem myslela, že je možná podrobnější. Pokud tedy můžete poslat opis (anebo je to soukromá záležitost mezi Památkovým úřadem a SS, se kterou je nutno nakládat diskretně?), prosím o ně, dala bych jej ještě doslat za tím dopisem.

Ve vsi už přestěhováno vše, srdcervoucí pohled. Co bude se mnou, stále ještě nevím. Bylo řečeno, že zde nesmí zůstat

ani jedna civilní osoba, dokonce i pekař, který pečce pro vojáky, musí bydlet v sousední vesnici. –

Se srdečným poručením Vaše upřímně oddaná

Sidonie Nádherná

- [98] Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra se sídlem v Benešově, t. č. v Čerčanech, ministerstvu vnitra, Praha
Dopis 15. 1. 1944 [Státní ústřední archiv v Praze]

„Týdenní situační zpráva“ se dopodrobna zabývá umístěním „Sukova muzea z Křečovic“, které bylo v té době instalováno v jedné vile v Senohrabech č. 47. – Přesídlování penzistů z Benešova i řešení sporů v otázkách přesídlování spadá nyní do působnosti „správy z říšského pověření“ (Reichsauftragsverwaltung). „Správa z říšského pověření bude i v budoucnosti rozhodovat o tom, kteří penzisté mají být přesídleni a kteří jsou místně vázáni.“

- [99] Sidonie Nádherná [Vrchotovy Janovice] Václavu Wagnerovi
Dopis 5. 2. 1944

Vážený, milý příteli!

Špatné zprávy: Od vyšších důstojníků v Benešově jsem se dozvěděla, že Berlín zamýšlí zámek využít pro vojsko a mne vyhnat. Jsem zoufalá. O mém osudu momentálně roklují na velitelském útvaru Waffen SS, Berlin-Wilmersdorf, Kaiserallee 188. Nemohl by zasáhnout Kühn? Budťo tam, nebo na posádkové správě v Benešově (hlavní slovo tam má sturmbannführer Fiedler, ten ale říká, že nemůže nic dělat, všechno je v rukou Berlína, a jeho návrh – totiž muzeum, a mne ponechat – byl zamítnut). Takže rozhodující je Berlín. Mělo by se těm pánům tam přece vysvětlit, že to je vandalismus, vydat vnitřek zámku všanc vojákům. Ti tady

spálí všechno, co je ze dřeva, podlahy, okenní rámy, na zahradách vytrhají stromy a spálí je, klidně by spálili i dřevěné sošky na schodišti. Aspoň ty musejí být zachráněny, zavřeny v kapli. A do jídelny bych chtěla uložit nábytek, abych uchránila stěny. Vypadá to, že inventář by měl zůstat mým majetkem. Nic ale není jisté, jen si myslím, že by se mělo zavčas zakročit, třeba tak, že se Kühn doslechl o záměru ubytovat tu vojsko atd. Pomohlo by to jen v Berlíně. Obávám se, že až přijde rozhodnutí, což se může stát každým dnem, bude pozdě.

Pokusím se ještě via Pascher, aby mě nechali v zahradě, třeba v prádelně.

Každý den přijíždějí stěhovací auta, vyprazdňuje se jeden dům za druhým. Jen já nevím, co se mnou bude.

Nábytek uložit do nejcennějších místností. Tak jej rozkradnou. Přestěhovat jej – i kdybych věděla, kam – znamená, že půlka se poničí – vidím, jak to dělají – kromě toho práce na dva měsíce, tedy neproveditelné.

V chvatu

SN.

Přínejmenším musí být dosaženo toho, aby mi bylo ponecháno několik místností na uskladnění všeho nábytku. Knihovna, salon, jídelna. – Říkají, že lze instalovat elektrické osvětlení! Takže všechno zohavit, zničit nástěnné malby. [Připsáno na okraj: Schodiště se musí zachránit. Nemám nic proti tomu, aby se na to přišel podívat Kühn.]

- [100] Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra se sídlem v Benešově, t. č. v Čerčanech, ministerstvu vnitra, Praha
Dopis 6. 2. 1944 [Státní ústřední archiv v Praze]

„Týdenní situační zpráva“ referuje o vyklizení obce Maršovice s osadami Zálesí a Podmaršovice; o předání objektů do rukou SS 4. února a zřizování takzvaných „statků SS“ k využití zemědělských ploch; o nezdařeném převzetí zámku Tloskov – chyběly klíče! – aj.

- [101] Sidonie Nádherná [Vrchotovy Janovice] Václavu Wagnerovi
[Praha]
Dopis 10. 2. 1944

Vážený, milý příteli,

mou vnitřní bytost jitřící obsah Vašeho dopisu, v němž by mne chtěla [posílit] filosofie, avšak srdce ji přehlušuje, mi dodal odvahu; odvahu to všechno snášet, odvahu bojovat mám stále.

Prof. Pascher mi včera psal, že má v úmyslu právě to, co navrhuje Vy, totiž obrátit se na Kühna (jehož jméno, jak se zdá, odporuje jeho charakteru); kromě toho poslal do Benešova dopis, v němž zdůrazňuje důležitost mé osobní přítomnosti v parku.

Stále ještě nevím nic určitého. S hrůzou si ale připomínám, jak vedoucí říkal, že zavedou elektr. osvětlení, pokud tam žádné není. Bůh chraň schodiště! A jídelnu.

Ve spěchu a s díkem ze srdce a s pozdravy.

Vaše upřímně oddaná
Sidonie Nádherná